

Binyada Ergatîvîteyê di Kurdî de*

Theodora BYNON**

Ji Îngilîzî: Resul Geyik

Baş tê zanîn ku dema pêvajoya dîroka zimanan tê nirxandin, hinek zimanan, ku giş jî endamên şaxa malbata Îndo-Îranî ya zimên bûn, binyada ergatîvîteyê bi pêş xistin. Lewma, di hinek demên lêkeran de, rêzimana wan bi kirdeya lêkerek negergûhêz û kirdeya locîkîya (logical subject) lêkerek gergûhêz re bi awayekî fermî û wekî hev hatin nirxandin, agenta (an jî kirdeya lojîkî) ya duyemîn bi *nîşankerayeke morfolojîk a cuda re hate bikaranîn.¹ Niha digel ku ergatîvîti di gelek zimanan de wekî têgeheke senkronîk hatiye xebitîn jî, derfetên vekolîna nêrîna diyakronîk, ji ber kêmbûna belgeyên dîrokî, di gelek rewşan de sînorkirî ye. Herwi-

* Orjînalê vê gotarê bi Îngilîzî ye û di sala 1979an de ji aliyê Theodora Bynon ve bi sernavê "The Ergative Construction in Kurdish" li Zanîngeha Londonê di kovara *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* de (Cambridge University Press, j. 42) hatiye weşandin.

** Pîspor, Zanîngeha Mardin Artukluyê, Enstîtuya Zimanên Zindî, Şaxa Makezanista Ziman û Çanda Kurdî, Mêrdîn, Turkiye/
Specialist, Mardin Artuklu University, Living Languages Institute, Kurdish Language and Culture Department, Mardin, Turkey.
e-mail: resulteacher@gmail.com

¹ Li Baskê, zimanekî ergatîvî yê tîpîk, kirdeya lêkerek negergûhêz, wekî biresera lêkerek gergûhêz û wekî rewşa ergatîvî" ya duyemîn di hêmanê halê "xwerû" de ne. Lewma, "zilameke" gizonî di reşa "xwerû" de ne (tu paşgir tune) di her du gizonan de wekî ethorî d-a "zilamek hatiye" û aita-k gizon ikusi d-u " bav zilamek dîtîye" aita-k "bav" e û di ya dawîyê de ev ergatîvî yan jî rewşa "pêkanîne" (agentive case) (paşgira -k yê girtîye). Di ser re, pêşgira d-yê di rewşa xwerû ya aitayê de kirdeya dîrekt û paşgira -tyê kirdeya "ez"ê nîşan dîke. Li Wagnerê (1978), 38an binêre. Bi he-man şeklî, di Gurcî de, iremî "xezal" di morfolojîyê de wekî iremî igo tgesi "xezal di nav dehlê de bû" û monadire-m mokla iremî " nêçirvan xezal kuşt", kirde (acent) an jî kirdeya lojik xwedîyê nîşankera -myê ye: Li Schmîdt (1973), 109an binêrin. Ji bo listeya referansan r. 224an binêre.

ha, zimanên Îndo-Îranî îstîsnayên balkêş çê dikin. Ji ber hebûna pexşanên girêdayî yên zimanên pir nêzî hev ku derdora sê hezar salan di nav xwe de dihewînin, ev şansa çavderîya pêşxistina binyadê û daketina wê ya ku dawiyê (subsequent decline) derketiye holê dide me. Ev gotara dê ji xeynî şopandina vê pêvajoyê tiştekî din neke, yanî dê li ser rêya wendabûna binyada ergatîvîteyê ku ji herêmeke diyar aa Îrana rojava wenda bûye bisekine. Ev, argûmanên xwe li ser hîpoteza berdehamîya erdnigariya zaravayên Kurdî ku rêzimanê wan hemû cureyên ihtîmalên ergatîvîtiya temamî ji bakur ber bi hemû sistemên akûzatif ên li başûr ku merheleyên li pey hev a pêvajoya diyakronîk nîşan dide, dispêre. Eger ev fikir bê qebûlkin, divê ev bi rêzkirina qalibên senkronîk ên zaravayên temsîlkar ji herêmên bakur, navend û başûrî, ji bo ghiştina resmê tevahî yê rêzebûyerên dîrokî ku li başûr bûne sedema wendabûna ergatîvîteyê û ji bo teverkirina (îzolekirina) mekanîzmayên ku encamên jinûveçêkirinê dihewînin pêkan be. Di dîrokê de, pîrsgirêkên wek ev binyad tam çawa çê bûye û çima di malbata Îndo-Ewropî de derketiye, xuya ye ku di vê xebatê de, dê li ser sînorkirina Îndo-Îranî neyê sekinandin.²

Zaravayên navenda Kurdistanê dikare hema hema di hêlîpana (paralel) Mûsilê de wekî grûpeke bakur û başûr ku xêzîka ku her duyan ji Zapa mezin û avrêya (tributary) çemê Dîcleyê li Iraqê ye, bê dabeşkirin. Grupa bakurî di nirxandina me de dê wekî zaravayên Amedîye û Şengalê (Blau, 1975) û wek versiyoneke normal a Kurmancî (Bedirxan û Lescot, 1970); ya başûr jî wekî zaravayên Mukrî (Mann, 1906-9) û Silêmanîye (MacKenzie, 1961) bèn temsilkirin. Ji bona hevokên Silêmanîyeyê, ez deyndarê axêferêke xwezimanî ya wî zimanî, birêz W. O. Amin ku niha li ser teswîra rêzimanê xwe dixebite. Jê pê ve, min piştî xwe da xebata MacKenzie (1961)³ ku li ser zaravayên Iraqê xwedî agahiyên berfireh û dewlemend e. Ev sûret di her şeklî de çavkaniyên min in.

Em ê berê li ser nimûneyên sentaktîk ên eleqedar ji zaravayên bakurî bisekinin⁴. Li vir, hem navdêr hem jî cînavk li gorî rewşê tîn tewandin. Ji bilî dengdayînê (vocative) [ku li vir tu eleqa me pê ve tune], du rewşên me hene, ya dîrek û ya oblik, ev her du bi saya paşgiran yan jî bi saya hinek cînavkan bi formên lêzêdekirinê ji hev *vediketîn. Ergatîvîte wekî rewşa ku di zimanên Îndo-Îranî de jî heye, girêdayî

2 Ji bo nirxandineke herêmî, tîpolojîk û nêrînên dîrokî li ser ergatîvîteyê li tevahîya dinyayê û bibliyografyayê berfireh, li Wagner (1978)an binêre; ji bo ergatîvîtiya Îndo-Îraniyan b.m. li Schmit binêrin (1973), 116 notên 36,37an binêrin; ji bo Hindî li Allenê binêrin (1950); ji bo hîpotezên derheqê ergatîvîtiya Proto-Îndo-Ewropî, li Schmidt binêrin (1977).

3 Ez di heman demê de deyndarê Prof. D.N.MacKenzie me ji bo rexne û şîroveyên wî li ser versiyona ewil ya vê gotarê.

4 Bedirxan û Lescot (1970), 176 f, 93 f, ; cf. Balu (1975), 48, 71; MacKenzie (1961), 106 f., 155., 193 f.

demên borî yên lêkerên gerguhêz in. Demên borî paradîgmayên strukturên besît û neyekser (periphrastic) dihewîne. Ya duyemîn, ku ji aliyê forma partisip ya lêkera bingehtî û ya alîkar çê dibe, ew ê li vir neyê nirxandin, ji ber ku ti eleqa wan bi mijara ku tê nîqaşkirin re tune. Demên borî yên besît bi saya pêşgirên aspektî (aspectual) û ravekên (modals) koka borî ya lêkerê çê dibin. Demên fireh jî di forma koka fireh de bi heman awayî çê dibin, digel ew ne xwediyê struktura ergatîvîyê ne jî. Forma lêkerê, çi dema fireh, çi dema borî be, sê hêmanan di nav xwe de dihewîne: pêşgir, koka lêkerê û nîşana hejmarê şexsan ya paşgirê (“ê dawî”). Setên nîşanên şexs û hejmaran yên ku di paradîgmayên dema fireh û borî de cî digirin bi awayekî fermî di kesa sêyemîn-yeqjimarê de diguhere, demên fireh li vir nîşankerên aşîkar in – demên borî sifir in. Lewma di Kurmancî de:

Kesê yekem yekjimar	kesê sêyem yekjimar
Dema fireh (ngHz) ez di-kev-im	ew di-kev-e
(ghz) ez di-bîn-im	ew di-bîn-e
Borî (ngHz) ez ket-im	ew ket
(ghz) te ez dît-im (erg)	min ew dît (erg)

Digel cudahiya morfolojîk di kesekî de xuya bike jî, em ê tradîsyona rêzîmannûsan bişopînin û nîşankera kes-û-hejmaran wekî du koman bi nav bikin; yên ku bi koma fireh re tîk bikaranîn yanî koma A û yên ku bi koma koka borî re tîk bikaranîn yanî Koma Byê ye. Dema fireh lewma bi formula pêşgira di+koka fireh + koma Ayê, preterî (dema borî) tunebûna pêşgiran + koka borî + koma Byê. Di mînanan de, dê lêker ji hev veneqetin, lê formula guncan dê li pêşîya her sernavê de be, ji bo ku tehrîfîn (gloss) ku pêk bînin bi agahiyên hevokî re sinorkirî bimînin. Dema fireh dikare wekî temsîla hemû dem û paradîgmayên raveyan yên girêdayî koka borî ne bê qebûlîkirin (kfrh= koka fireh, borî=koka borî, rwşyksr= rewşa yekser, rwş-obl= rewşa oblik).

Lêkera negerguhêz di dema fireh de (di+kfrh+A)

(1) <i>Hesp</i>	<i>dikeve</i>
rwşyekser	kesê 3yêmlêker - yekjimar

(2) <i>Hesp</i>	<i>dikevin</i>
Rwşyksr	K3-lêker-pirjimar

Lêkera negerguhêz di dema borî de (sifir + borî + B)

(3) <i>Mirov</i>	<i>hat</i>
Rwşyksr	K3-lêker - yekjimar

(4)	<i>Mirov</i>	<i>hatin</i>
	Rwşyksr	K3-lêker prjmr

Lêkera gerguhêz di dema fireh de

(5)	<i>Hesp</i>	<i>mirovî</i>	<i>dibîne</i>
	Rwşyksr	obl	K3-yjmr

(6)	<i>Hesp</i>	<i>mirovan</i>	<i>dibîne</i>
	Rwşyksr	obl	K3-yjmr

Lêkera gerguhêz di dema borî de (sifir + borî + B)

(7)	<i>Şivên</i>	<i>hesp</i>	<i>dît</i>
	Obl	rwşyksr	K3-ykjmr

(8)	<i>Şivên</i>	<i>hesp</i>	<i>dîtin</i>
	Obl	rwyksr	K3-prjmr

(9)	<i>Şivanan</i>	<i>hesp</i>	<i>dît</i>
	Obl	rwyksr	K3-ykjmr

(10)	<i>Şivanan</i>	<i>hesp</i>	<i>dîtin</i>
	Obl	rwşykr	K3-prjmr

Dê bê dîtin ku raveka navdêrî (noun phrase) di her çar mînakên ewil de, di rewşa yekser de ye (rewşa navdêrî ya ku nehatiye nîşandayîn, pêşgir di rewşa yekjimarî û pirjimarîyê de tune) û hem di dema fireh de û hem jî di dema borî de lêker û dem di hevahengîyê de ne. Hevoka (5) û (6) di hevahengîya (1) û (4)an de ne, ji bilî hebûna rewşa oblîk ku di raveka navdêrî de wekî rewşa yekser tevdigere. Herwiha, digel ku kirdeya lojîkî di rewşa yekserde ye û ahengîya lêkerê nîşan bidin jî, di hevokên (7) û (10)an de kirdeya lojîkî di rewşa oblîkê de ne. Piranî li hawirdora dîrokî, hevokên wekî (7) û (10)an bi awayekî kevneşopî wekî tebatî (pasîf) tînen şîrovekirin, tê îddiakirin ku lêkerên demên borî mecbûrî forma tebatîyê digire (das transitiv Präteritum ist "passivisch": Morgenstierne 1958, 172). Ev analiz, bi hinek gumanî⁵ ye*, ya ku di nav analîzên zaravayên Kurmancî de hatine nirxandin de hatiye qebûl kirin (MacKenzie, 1961, 193; Blau, 1975, 71 f). Ti guman tune-

5 MacKenzie (1961), 193 nîşan dide ku lêkerên gerguhêz yê demên borî wekî lêkerên negerguhêz bi heman awayî tînen kişandin.

ye ku ew li perçeyên hatine çavdêrikirin tê. Lewma, bi gelemperî, bi şibandina forma tebatîyan, tiştê ku ji nêrîna morfolojîyê hatiye nîşankirin kirde (agent) ye, digel ku cî-guhartin (goal) nediyar e û ev rewşa ahenga lêkerê ji bona wekî kirdeya rêzimanê (yan jî rûxarê) bê hesibandin diyar dike.⁶ Herwiha, rewşa girêdayî ya diyarker û ahenga lêkeran di mijara tebatîyê de îzna analîza hevokên (7) û (10)an dide û krîterên din ku eleqedarê hemberî vê şîroveyê ne. Ya ewil, rastîya ku agent di warê morfolojîyê de nîşanker e û tenê bi tebatîyan re ne sînorkirî ye, lê ev rewş karakterîstîkek ji binyadên ergatîvîyê ye – agent bi awayekî gelemperî nîşankera morfolojîya vekirî dihewîne. Hinek ziman, ji bo vê fonksiyonê halekî taybet in, digel bikaranînen halên wekî rewşa vir fonksiyonên sentaktîk ên din tînen bikaranîn. Ya duyemîn û ya girîngtir, hevokên (7) û (10)an ji pêwendîya sîntektîk ku li hemberî binyada tebatî maye û lewma krîterên ku hertim wekî pênaseya forma tebatîyê pêk tîne dihate qebûlkirin bi cih nayîne⁷. Ji ber vê, kesek ku dema hêmanên leksîkî (peyvî) û cudahiyan biserûber (regular differences) ya binyada sentaktîk – di zimanê hatiye dayîn de - nîşan dide tunebe, dê nikaribe hevoka navborî wekî binyada tebatî qebûl bike. Li ser xwezaya kategorîya tebatîyê, du nêrînen bîngêhîn derdihewin holê. Yek ji wan dibe ku pêwendîya hevokên lebatî û tebatîyê nîşan bidin ku ji aliyê paşguhertina fonksiyonên sentaktîk de, biresera hevoka lebatî “dibe” kirde, yan temaya rêzimanî di hevoka tebatî de ku li vir kirdeya hevoka lebatîyê “dibe” agent (bikêr), an ev dikare wekî pasîfîzîsyona çewisandina agentê (suppression of agent) bê şîrovekirin. Yanî ev negergûhêzkirina lêkerê gergûhêz e ji ber ku taybetmendîyeke giştî ya tebatîyan e ku pêwîstiya raveka navdêrî dike ku divê li her hevokê hebe û hertim cî-guhartin an jî objeya locîkê (logic object) digire û ti car nabe agent. Her kîjan pênaseya vê kategorîyê bê qebûlkirin, qaliba tebatîyê ji dijberîya formal ya biserûber derdikeve ku ev jî di navbera “ew*” û forma wê ya lebatî de ye û ev her du form jî di kategorîya nîşankirî de her gav tebatî ne.

Heya niha, di nav zaravayên ku hatine nîqaşkirin, forma sentektîk tenê ku di hevokên (7) û (10) an de pêwendîyeke biserûber nîşan dide bi jêbirina agentê ji forma ku herdem wekî hevoka bê agent tê dikare bê çêkirin (lêkera bîngêhîn dibe

6 Loma, di hevokên lebatî (aktîf) de *puer puellam amat*: Kurik ji keçikê hez dike, kirde di rewşa herî kêm a nîşankirî de ye, digel hevokên tebatî yên beramber zêdetir hatine nîşankirin. Puella a puerro amator: Keçik ji aliyê kurik ve tê hezkirin. Îzomorfizma tebatîya ya îddiakirî û binyadên ergatîve (Schmidt 1973),111 di vê hêlê de bi perçe ye, ji ber ku gelek argumanên sîntektîk ên kanîhker (îknaker) ji bo kirdedarîya ergatîvîyê betir a tebatîyê hene; ji bo testên sîntektîk li ser kirdedarîyê li Andersonê (1976) binêrin. Em ê di vê gotarê de girêdayî nêrîna kevneşopî ya ku dibêje ravekên navdêrî ahenga lêkerê diyar dike bimînin.

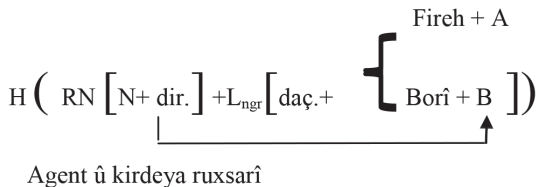
7 Ji bo lênihêrîna lezginî, ji Burgmann ber bi Chomsky ve, li Schmidt binêrin (1963), 2 ff

* Qesda nivîskar hêmana bireserê ye. Nîşeya wergêrî.

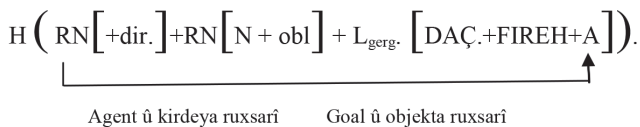
rader) û lêzêdekirina lêkera alîkarek ku wekî nîşaneyê tebatîyê bi kar tê (Bedir Khan û Lescot, 1970, 173; Blau, 1975, 72; MacKenzie, 1961, 195) b.m. *ew hat dîtîn*⁸. Nîşaneyê morfolojîk a tebatîyê tiştê ji hevokên (7) û (10)an kêm e. Forma van lêkeran pêşgir + koka lêkerê + nîşaneyê şexs - û - hejmarê dihevine da ku ew bi hevokên (5) û (6)an re bibin hevaheng. Di dawiyê de, li gorî yekgirtina mijarê (theme-rheme), hevokên ergatîvî di zimanên akûzatifî de, wekî hevokên lebatî û tebatî xwediyê heman binyada tematîk in ku di van zimanan de jî agent mijar/tema (topic/theme) bixwe ye. Bi mijarê qesda me, hêmanên hevok-serekî (sentence-initial constituent) ne ku agahiyên nû li vir bê hinartin, bê nêrîna ger ku ev kirdeya rêzimana ruxsarî (surface grammatical subject) be yan na (li Lehmann, 1976an binêre). Lewma, ji aliyê binyada tematîk ve, binyada ergatîvîyê ya demên borî di zimanên Îranî de bi tevahî paralelî rewşa lebatî ya demên firehî yê zimanên akuzatif in (cf., bo Paştû, Tegey, 1978, 24). Ji ber van sedeman gişan, em bawer in ku hevokên 8/9 û (10) an divê wekî ergatîvî, lê ne wekî tebatî bèn nîrxandin.

Cureyên hevokên eleqedar ên formên sîntektîk di zaravayên bakurî de dikare bi alîkarîya formula jêr bê temsîlkirin, ku li vir her cure cotên kevanekê bi xwe re analîza hêmana têgihanê dide (immediate constituent analysis). Nîşanên ji bo kategorîyan hatine bikaranîn ev in: H (hevok), RN (Raveka Navdêrî), L (Lêker), daç (Daçek) koşebend hêmanên beramberiyê û tîr jî girêdana ahengiyê nîşan dide.

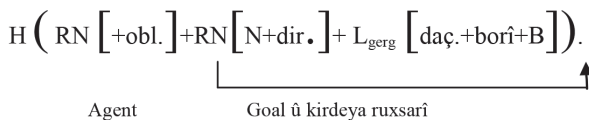
Lêkerên negergûhêz di demên fireh û borî de:

Lêkerên gergûhêz di dema fireh de:

Lêkerên gergûhêz di dema borî de:

8 Di Kurmancî de, wekî ku di hin zimanên din de heman rewş e, ergatîvî û tebatîya (bê agent) bi hev re tîr bikaranîn û lewma lihevnekirina sîstematîk ya her duyan tune ye (Lis Schmidt binêrin (1973), 111).

Bi kurtasî, di zaravayên bakurî de, mirov dikare rewşa demên fireh bi zimanên wekî Latinî û Îngilîzî ku akuzatif in bide ber hev, yanî hevokên gergûhêz di warê binyadê de paralelî yên negergûhêz in, ji bilî hebûna raveka navdêrî ya ekstra ku rola biresera locikî pêk tîne. Di demên borî de, ji aliyê din, forma sîntektîk ya hevokên gergûhêz bi awayekî tîpîk ergatîv in ku raveka navdêrî êdî ne agent e, lê cî-guhertin cihê agentê digire û rola wê raveka navdêrî ya ekstra di cihê pozisyona herî çepê de dilîze.⁹

Heger niha em bala xwe bidin zaravayên Başûrî, em dibînin ku bikaranîna lêkerên gergûhêz li tevahîya herêmê ne wekî hev in. Ji ber ku heman binyada ergatîvîyê ku heya niha em pê mijûl bûn li piraniya Bakur tê xuyakirin, lê li Başûr, em formeke ku bi tevahî ji sîstema akuzitifî pêk hatiye dibînin. De ka em rewşa zaravayê Başûrî, Silêmanîyê binirxînin. Dijberî tiştê ku me di Kurmancî de dît, ne navdêr ne jî cihnav halê rewşê natewîne, fonksiyona sîntektîk a raveka navdêrî tenê (yanî, ravekên navdêrî nayên pêşîya daçekan) têne tespîtîkirin. Rêza peyvan ya normal û nenîşankirî ji bo hevokên gergûhêz agent (dikarin bibin kirdeya ruxsarî jî) in û li pey goalê (di heman demê de biresera ruxsarî ne) ve tîne ew jî li pey lêkerê tê. Lêker xwedîyê koka fireh û borî ye û du komên (A û B) nîşana şexs-û-hejmarê hem di forma fonolojîk de û hem jî di belavkirina (distribution) sentaktîk de hevahengê hev ê di Kurmancî de ne. Berevajîyê Kurmancî, herwiha, Silêmanîye xwedîyê koma sêyemîn a nîşana şexs û hejmarê ye ku ev jî ji koka lêkera bi nîşan û cihnavên şexsî hatine zeliqandin bi tevahî cuda ne. Ev koma sêyemîn a şexs-hejmaran di forma yeqjimarîyê de $-(i)m$, $-(i)$, $-i/y$, di pirjimarîyê de, $-mân$, $-tân$, $yân$ e, û em ê van wekî koma C yê bi nav bikin.

De ka em yeksanên her deh hevokên Kurmancî ku hatin analîz kirin binirxînin.

Lêkera negergûhêz di dema fireh de (a + fireh + A)

(1') *aspaka akawêt* "the horse falls"

K3 ykj

(2') *aspakân akawin* "the horses fall"

K3 pjmr

Lêkera gergûhêz di preterîtê de (dema borî) (sifir + borî + B)

9 Ev analîz hevokên mînîmal bi lêkereke gergûhêz û tenê bi ravekeke navdêrî dê di dema fireh de agentê û di dema borî de wekî goalê bê nixandîna pêwîst didêre. Ev xal nikare bê testîkirin ji ber kêmasîya agahîyên eleqedar. Lê herwiha, her du ravekên navdêrî yên hevokeke gergûhêz nikarin tune bin.

(3') pyâkawa hât
K3 ykj "the man came"

(4') pyâkawa hâtin"
K3 pjmr "the man came"

Lêkera gergûhêz di dema fireh de (a + fireh +A)

(5') aspaka pyâwaka abînêt
K3 yjmr "the horses see the man"

(6') aspaka pyâwakan abînêt
K3 pjmr "the horses see the men"

Lêkera negergûhêz di preteritê de (...-C + sifir + borî)

(7') Şwânaka aspaka-y binî
K3 yjmr "the shepherd saw the horse"

(8') Şwânaka aspakân-î binî
K3 yjmr "the shepherd saw the horses"

(9') Şwânakân aspakakyân binî
K3 pjmr "the shepherds saw the horse"

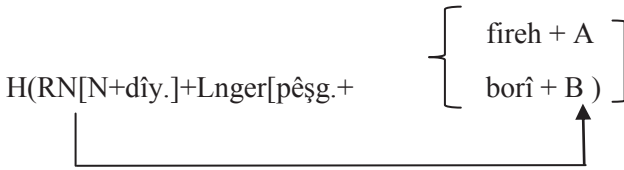
(10') Şwânakân aspakân-yan binî
K3 pjmr "the shepherds saw the horses"

Dê bê dîtin ku di her çar cureyên hevokan de, dixwazî lêker gergûhêz be yan negergûhêz be, şexs û hejmara kirdeyê di hevokê de bi nîşaneyê şexs-hejmarê re biserûber dúbare dike. Ji ber sîntetîkbûnê, li gorî ahenga hevokê birêkûpêkbûna sîstematîk bi tevahî heye. Tiştê ku ne birêkûpêk e, rêya ahengî ye ku bi awayekî morfolojîk tê nîşankirin. Ji ber belavkirina komên A û Byê di rewşa lêkerên ne gergûhêz di hemû deman û lêkerên gergûhêz di dema fireh de, wekî rewşa Kurmancî ne. Di borîya lêkerên gergûhêzî de, em nîşaneyên şexs-hejmarê tenê di koma C de dibînin û ev di ser re ji koma A û Byê pozîsyoneke din werdigirin ku ev di rewşa normal de, ji dêvla bireserê girêdayî koka lêkerê ne. Ev rewş tenê dema ku biresera vekirî (overt direct object) û tu hêmanên din yê guncan ku di eslê xwe de xwe bi koka lêkerê ve dikin û pê ve tîr girêdan tune ne derdikeve holê (Li Edmonds 1955, MacKenzie 1961, 109). Digel vê bêpergalîyê, heger em pênaseya ahengîya dubarekirina taybetmendîya şexs-hejmara kirdeyê di hevokê de ji aliyê nîşana morfolojîk qebûl bikin, divê em ji aliyê ahenga pêwendîyê ve Silêmanîyê

wekî zimanekî akûzatif qebûl bikin û ev digel ku sembola morfolojîk a ahengîyê ku di hevokên gergûhêz de di borîya gergûhêzî de hatine bicîkirin, ne bi fermî û pozîsyonî, paralelî yên ku di demên negergûhêzî û dema fireh a gergûhêzî de ne.

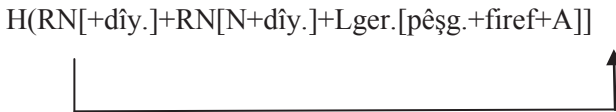
Mîrov dikare forma sentaktîk a hevokên Silêmanîyê wekî formûla jêr kurte bike, ku ev jî yeksanên Kurmancî ne ku me berê behsa wan kiribû. Tenê tiştê eleqedar ku li vir hatiye zêdekirin navdêra Silêmanîyeyê ye ku li pey wê dîyarker (determiner), di halê dîyar an jî nedîyar de (dîy.) ye.

Lêkera negergûhêz di demên fireh û borî de:

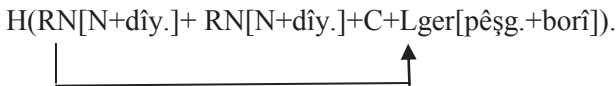
Agent û
kirdeya rûxarî

Lêkera gergûhêz di demên fireh de:

Agent û goal û
kirdeya rûxarî kirdeya rûxarî

Lêkera gergûhêz di demên borî de

Agent û goal û
kirdeya rûxarî kirdeya rûxarî

Eger em formûlên sintektîk yên Silêmanîyê bidin ber Kurmancî yên ku di rûpela 215an de hatibûn dayîn, em dibînin ku her du jî di dema fireh de, di lêkêrên gergûhêz û negergûhêz de wekî hev in. Ji bo lêkêrên dema borî ne tenê forma sintektîk lê binyadên avakar (constituent structures) jî hev zehf cuda ne. Digel ku di Kurmancî de, ahenga şexs-û-hejmarê (endama koma Byê) avakarê hêmana lêkerê ye, lê li Silêmanîyeyê, hêman girêdayî hevokê ye (endamê koma Cyê ye). Cudahiya

navbera her du zaravayan di statuya sîntektîkiya şexs-û-hejmarê de tê bikaranîn. Ji bo vê, nîşanên koma Cyê li Silêmanîyeyê cihnav in, û wekî ravekên navdêrî xwedîyê heman statuya sîntektîk in. Ji bo îspatkirina vê îddîayê, de ka em li binyada hevokên pronomînal di her du zaravayan de binêrin. Mînakên (11) heya (20) rewşa lêkerên gerguhêz di Kurmancî de nîşan didin (Bedirxan û Lescot, 1970, 94, 176):

- (11) *Ez mirovî dibînim*
Ez-xwe. mirovî-tew Ks 1 yjmr - A
- (12) Ez mirovan dibînim
Ez-xwe. mirovî-tew Ks prjmr -A
- (13) min mirov kuşt
Ez- tew mirovî- xwe. Ks3 prjmr -B
- (14) min mirov kuştin
Ez- tew mirovî- xwe. ks 3 prjmr - B
- (15) ez we dibînim
Ez-xwe. hûn-tew ks 1 ykjmr - A
- (16) min hon dîtin
Ez- tew hûn- xwe. Ks 2 prjmr -B
- (17) hon min dibînin
Hûn-xwe. ez-tew ks 2 prjmr -A
- (18) we ez dîtîm
Hûn -xwe ez-tew ks 1 ykjmr - B
- (19) ew wî dibîne
Ew-xwe. ew-tew Ks 3 prjmr - A
- (20) wî ew dît
Ew-xwe. ew-tew Ks 3 ykjmr - B

Dê bê dîtîn ku binyada van hevokên pronomînal bi tevahî di hevokên (5 û 10) an de ku kirde û bireser bi tevahî ji raveka navdêrî pêk tê hatine çêkirin (yanî ra-

veka ku yan xwedî navdêrek yan jî ya ku dihewîne) û bicîkirina bireserê bi cînava şexsî di her rewşî de li gorî rewşa rast e. Hevokên beramber li Silêmanî wiha ne:

(11') min pyâwaka abînim
Ks 1 ykjm A

(12') min pyâwakân abînim
Ks 1 ykjm A

(13') min pyâwaka-m kuşt
Ks 1 ykjm C

(14') min pyâwakân-im kuşt
Ks 1 ykjm C

(15'a) min êwa abînim }
Ks 1 ykjm A } I see you (prjmr)

(15'b) a-tân-bîn-im
Ks 1 ykjm A

(16'a) min êwa-m bînî
Ks 1 ykjm A

(16'b) bînî-m-in
Ks 2 prjmr B

(7'a) êwa min abinin
Ks 2 prjmr A

(17'b) a-m-bîn-in
Daç. Ks 1 ykjm C

(18'a) êwa min-tân bînî
Ks 2 prjmr C

(18'b) bînî-tân-im
Ks 2 prjmr C

- (19'a) aw aw abînêt
Ks 3 prjmr A
- (19'b) a-y-bîn-êt
Daç. Ks 3 ykjm A
- (20'a') aw aw-î bînî
Ks 3 ykjm C
- (20'b) bînî-y
Ks 3 ykjm B

Di van mînakên Silêmanîyeyê de, dê bê dîtîna ku dema hem kirde hem jî bireser pronomînal bin (hevokên 15 û 20), ji bo îfadekirina heman wateyê du rê hene, ya ewil (15'a û 20'a) bikaranîna cînavên şexsî, ya din jî (15'b û 20'b) tenê girêdayî nîşankerên şexs-û-hejmarê ye. Di binyadên ewil de, cînav wekî raveka navdêrî ya bi temamî rola digire û di vê formê de ti pirsgirêk tune. Di ya duyem de, dê bê dîtîna ku, hemû komên nîşankerên şexs-û-hejmarê (A, B û C) hatine bikaranîn, lê bi belavkirineke baş hatiye pênasekirin: Koma Ayê xwediyê fonksiyona kirdeya locîkî ye û bi demên firehî re sînokirî ne, koma Byê bi tevahî xwediyê fonksiyona kirdeya locîkî ye û girêdayî demên borî ne. Koma Cyê hem wekî kirdeya locîkî hem jî wekî biresera locîkî ya ku girêdayî dema hevokê ye, tê bikaranîn.

Dema ku mirov li vê forma kompleks ji aliyê rêza morfê (morph sequence) binêre, dê bê dîtîna ku endamên koma Cyê bi piranî pêşîya koma A û Byê tên. Di ser re, ew morfa ewil ya kompleksa lêkerî (verbal complex) bê girîngiya statuya wê dişopînin (daçek dema fireh, koka lêkerê dema borî). Bikaranîna wan ya di hevokên kompleks yê lêkerî de bi tevahî hevahengê bikaranîna yê hevokê bi raveka navdêrî (hevokên 7' û 10') re yan jî bi cînavên şexsî (hevokên 18' û 20') re wekî hev in ku li vir ew her tim xwe li hêmanên ewil (first constituent), lê ne kirdeya locîkî ve gire dide. Ev taybetmendiyên endamên koma Cyê, bi rastîya ku ti car di hevekekê yan jî di qalibekî de nayên bikaranîn, rewşa xwezaya klîtîk (clitic nature) nîşan dide. Ji aliyê din ve fonksiyonên sentaktîk vana wekî cînav pênase dike, ji bilî bikaranîna biresera dîrek û îndîrek ya lêkerên gerguhêz di dema fireh de û wekî agenta dema borî, ew raveka navdêrî bi girêdana 'genitîvê' re ye (kitêb-yân 'pirtûka wan') û dikare bi daçekê re bê bikaranîn (lê-mân-î sandin 'wî ji me girt'): MacKenzie, 1961, 114).

Digel ku statuya pronomînal ya Koma Cyê ti car nehatibe lêkolîn jî, rastîya endamên koma Byê li Silêmanîyeyê cînavên kêma in- herwiha ev rewş bi awayekî

vekirî ji aliyê Edmondsê di destpêka 1950yan de hatiye bikaranîn¹⁰. Lê di dema borîya gerguhêz de, endamên koma Byê li Silêmanîyeyê dikare wekî ‘qedandina şexsî’ ya lêkerê bê şîrovekirin, analîzek wiha di gerguhêza dema borî de têk diçe (digel rewşa Kurmancî, helbet ne ya rewşa ergatîvîyê) ew her du jî fonksiyonên wekî hev di demên fireh de ji aliyê koma Cyê ve tînan bikaranîn, wekî mînak yên kirdeya dîrek û biresera îndîrek (raveka navdêrî ji aliyê daçekê ve tê rêvebirin). Derheqê fonksiyona dawîyê de, hevokên jêr yên bi daçeka *bo*’yê di dema fireh de û forma lêkerê ya dema borî re tê bikaranîn (Edmonds, 1955, 498, 502):

Diyariy_êk-tan bo e-hên-yn ‘we shall bring a present for you’
Dema fireh Ks’ prjmr C / daç. Anîn / dema fireh Ks 1 prjmr A

Li vir *bo* bi *tanê* tê bikaranîn (Ks 2 prjmr) û
Xwa bo-y nard-im-y(t) ‘God sent you to me’
Xwedê kesê 3yem ykjm şandin/dema borî / ks 1em ykjm

Ku li vir *bo* bandorê li ser *imê* dike (Ks 1 B). Bijartina di navbera komên B û Cyê, wekî dê bê dîtî, tenê girêdayî dema lêkerê ye. Tenê binyada ‘genitîvê’ dikare di hemû deman de bê bikaranîn (li MacKenzie, 1961: 229an binêre).

Heya niha me delîlên statuya pronomînal ya koma B û Cyê dan ber çavan. Gelo endamên koma Ayê dikare wekî cînavan bînin polînkirin? Me dît ku belavkirina sîntektîkê (syntactic distribution) li gorî komên B û C yê sînkorkirî ye, fonksiyona wan tenê di demên fireh de bi nîşana ahenga kirdeyê bi lêkerê re ye. Me di heman demê de nîşe girt ku cudahiya formal di navbera endamên wê û yên koma Byê de di kesê sêyem ê yekjimar de ye û hemû formên din jî wekî hev in. Ji vir şûn de ti cî tuneye ku ev her du formên kesê 3em li dijî hev bin, forma Ayê li piştî koka fireh ya lêkerê de derdikeve, forma Byê piştî koka dema borî yan jî piştî endamên koma Cyê derdikeve pêşîya me. Lewma cî ji bo paşgirên ku dikarin wekî alomorfo û xerabûna komên A û Byê ber bi paradîgmeyeke ve çê bibe, ji ber hemû nîşankerên şexs-û-kesan dê bibin pronomînal. Hilbijartineke wiha dê ji bo analîza binyadên Silêmanîyeyê xwedîyê encamên girîng bin. Ji ber, heger ev rast be û em hemû nîşankerên şexs-û-hejmarê wekî cînavan qebûl bikin divê ev lêkera ‘şexsî’ ya Silêmanîyeyê tuneye qebûl bike ku ev jî di hemû zimanên Hînd-û-Ewropî de heye

10 ⁹ Li gorî formên din pêwîst e mirov hêmana-Byê (li vir sifir e) li pey hêmana-Cyê bîne. Li gorî MacKenzie (1961: r112) nîşankera agenta yekjimar ya kesê Sêyem herwiha li pey hêmana-Byê tê. Ev nirxandin hewce ye bi tevahî bê referanskirin: ‘cînavên di forma ku dikare ji hev veqete dikare wekî fonksiyona navdêrekê bê bikaranîn, lê her ku kirpandin neyê xwestin, bi piranî ev bikaranîn ji bo bikaranîna giran wekî biwêjî ne [yanî, komên me yên B û C]: Edmonds (1955), 491.

û li dêvla vê lêkerêke ‘neşexsî’ ku peykên pronomînal (pronominal satellite) bi ti awayî kirdeyê ji biresera dîrek û îndîrekt cuda nîşan nade¹¹.

Wekî alternatîf, lê devla ku em xwe li ser hevşîbiya nîşankerên formal bi bingeh bigirin, em dikarin bingeha analîza cudahiya belavkirinê di navbera her sê koman digel koma Byê bi paradîgmayên homofonîk re bê xwestin jî de pêk bînin. MacKenzie lewma koma Ayê wekî ‘bi tevahî lêkerî’ (yanî bi qedîna lêkerî) koma Byê (yanî wekî xwediyê di binbeşên wekî hev, yek jî qedîna lêkerî ya cînava din) wekî lêkerî û pronomînal û koma Cyê jî tenê wekî pronomînal şîrove dike. Heger em vê dawiyê qebûl bikin, hebûna têgeha lêkerêke şexsî, divê em formên lêkerî ya gerguhêza borî, divê em formên borîya gerguhêz bi kirdeya şexs û hejmarê de têxin forma rêza paradîgmîkê (paradigmatic alignment) û tunebûna qedîna şexsî di dema borîya gerguhêz de wekî mînaka rewşa tunebûna nîşankeriyê. Paşgira encama tuneyê divê di paradîgmaya gerguhêzî de cî bigire ku bibe allomorfa bersiva endamên koma Byê ya dema borîya gerguhêz û divê ev ahenga kirdeyê bi locîkî nîşan bide. Di analîza MacKenzieyê de, ev bi nîşankerîya ahenga kirdeya locîkî re tê bikaranîn. Digel derheqê vê analîzê de bi awayekî dîrokî ti guman tuneye û bi binyadên sintektîk yê zimanên girêdayî tevî Kurmancî re di nav têtîliyê de ye, ev bi tenê bi zemîna înternal û senkronîk nikare bê rewakirin. Ji ber ku, wekî em dibînin, ev rewşa ahenga gelemperî ya lêkerê bi biresera locîkî re tuneye.

Em dibînin ku morfa sifirê (zero morph) divê em vana wekî allomorphên nîşankerên gelemperî di dema borîya negerguhêzî de bi nîşankirina ahenga kirdeyê bi kar bînin. Herwiha, di Farsî de, ku hem zimanekî hevbend (contiguous) e û bi dîrokî jî nêz ve girêdayî hev in, qedînên dema borîya negerguhêzîyê bi analojîkî derbasî borîya gerguhêzî dibe- ev wekî pêvajoya analîza senkronîk ya wekî hev bi awayekî mentîqî tê qebûl kirin. Ev çareserî herwiha, di nav xwe de herî kêrî dezavantajekê dihewîne, çima ku bo bidestxistina cîyê ahenga (locus of concord) nîşankera gelemperî derfeta nîşankera cînava kilitîk (clitic pronoun) diavejê piştguhê xwe. Di eslê xwe de, herî kêrî delîleke heyî ti analîzên senkronîk ku heya niha hatine pêşnîyazkirin di rêbaza besît û rasterast de ne girêdayî binyadên morfolojîk ya rêgezên sintektîk in.

Digel kompleksbûna pêwendîya girêdana di navbera morfolojî û sentaksa Silêmanîyeyê de dikare bi nêrîneke senkronîk derkeve holê û pênasîya wê jî aliyê dîroka zimên ve têra xwe zelal e. Ji ber vê, dema avakirina sentaksa wê di rêza akusatîfî de, barê morfolojîya berê ya ergatîvîyê di nav xwe de diparêze. Rêbaza

11 Loma Wagner (1978), r. 46, tunebûna orîyantasyona lêkerê wekî taybetmednîyeye tîpîk ya zimanên ergatîvîyê dinirxîne; digel demeke dirêj e ku Silêmanîye ne zimaneke ergatîvî ye jî, ev wekî li ser vî esasî wekî ergatîvî bê qebûl kirin.

ku binyada sentaktîka mihtemel ku ava kiriye dema em morfolojîya lêkerî ya Silêmanîyeyê û ya Kurmancî bidin ber hev dikare bê dîtin. Di pênasayên me yên her du dîyalektan de me bi navên komên A û Byê nişankerên şexs-û-hejmarê ji ber parvekirina forma fonolojik û belavkirina binyadên lêkerî li ser du beşan dabêş kirin. Polînkirina wan di heman zemînê de, wekî “şibandina diyakronîk”, wekî ferqa ewil ku em dibînin di navbera zaravayên bakurî û Silêmanîyeyê de tunebûna qedînên lêkerî yên “ergatîvîyê” ye ji dema borîya gerguhêz ya Silêmanîyeyê. Divê sedema wendabûna qedînên li Silêmanîyeyê bibûya sedema avakirina sentaktîk ya ji nû ve. Bi tunebûna wan re, êdî ti girêdana lêker û bireserê nemaye da, loma jî bireserê statuya xwe ya bi kirdeya ruxsarî re winda kiriye û ev rewş niha derbasî agentê bûye. Belkî divê em li destpêka wendabûna vê guhertina binyadê di cureya hevoka herî gelemper de, li vir, di biresera locikî ya binyadê (hê jî ergatîv e), yan di yekjimarî yan jî di pirjimarîya raveka lêkerî de bigerin, da ku qedîna lêkerî di her du rewşan de bibe rewşa sifirê (li mînakên 13 û 20 binêrin). Di hevokê wiha de, lewma ti nişankera gelemperî ya ahenga lêkerê bi kirde û biresera locikî re tuneye. Divê em lêkera bê paşgir ku ji vê forma cureya hevokê ber bi hevokên din ve bi biresera şexsê ewil an jî duyem û bi biresera hemû kesên pirjimarîyê em bifikirin ku ev dibe sedema wendabûna hemû girêdanên di navbera lêker û biresera locikî de.

Du rêyên ku statuyan kirdeya ruxsarî ji biresera locikî derbasî agentê bûye dikare bê hizirkirin. Heger em analîzên senkronîk ku qedînên sifirê ji bo dema borîya gerguhêzî îddîa dike qebûl bikin, em dikarin bi rehetî piştî wendabûna qedînên “ergatîvîyê” vê rewşê wekî ahenga rastîya sifirê (zero exponency) şrove bikin û nişankera gelemperî ya ahengê di zimanên din de ku giş referansî agentê dikin, dê lewma li gorî vê dîsa bînan analîzkirin. Ev çareserî dê ji guhertina ergatîvîyê ber bi izolasyona ahenga akuzatîfîyê bê pêwîstiya geşedana mezin ya duyemîn li Silêmanîyeyê bê qeydkirin. Wekî mînak, mirov dikare lêzêdekirina kopîya pronomînal ya mecbûrî ya agentê di hevokên gerguhêz yên dema borî de bide.

Dixuye ku ev kopîya pronomînal ya agentê ji bo dîsa avakirina binyada sentaktîk amrazî ye, ji ber ku şopandina analîzên me ya allternatîf, cînava kilîtîk divê di rewşa tunebûna qedîna lêkerî ya gelemperî de, ji bo nişankirina ahenga agentê dîsa bê şrovekirin. Nirxandineke baş ji bo vê şroveyê rastîya tunebûna hevokên bê cînavên kilîtîk bi tevahî li Silêmanîyeyê ye.

Pêşîya hewldana biryardayîna çareserîyeke li dij hev, de ka em bi hurgulî li geşedana duyemîn binêrin. Em dibînin ku Silêmanîye ji Kurmancî di hebûna nişankerên şexs-û-hejmara koma Cyê de diguhere, ku ev jî di Kurmancî de tune ne. Niha em dizanin endamên koma Cyê hem di forma fonolojik de hem jî di belavkirina sentaktîk de cînavên kilîtîk yên Îranîya kevn wekî taybetmendiya ku paradigmaya di forma nomînatîf de tunebû. Di Farsîya Navîn de, ku xwediyê

ya agentê tê dîtin, digel li vir agenta dîrekt e û ne di rewşa tewandî de ye divê bê qeydkirin. Mann (1906, 1xxxvr.) vê rewşa duyemîn ya navborî di şeklê jêrîn de hesab dike. Ew dibêje ev ji Îranîya Kevn dest pê dike ku ji wir binyada ergatîvîteyê derketiye¹³ û dibêje hevokê wiha

Sâg hal-î-girt ‘the dog took it (the ring)’

Kuçik xwe. Daç 3 ykjm̄r C girtin/ borî-sifir

divê di halê resen de bihata wateya ‘kuçik, ew (gustil) hate girtin ji aliyê wî ve’ ku bi raveka navdêrî ye lê ji ber sedemên cuda di rewşa nomînatîvê de ye. Ev ji bo rewşa navdêrî guncavtir e, ji ber ku ev tê sere hevokê ji bo mijar û temayê. Herwiha ev ji bo ya duyem baştir e ji bo refleksa kirdeya rêzimanê ya tebatîya berê. Ji bîr nekin ku, ev analîz, ku agenta mineqêşeyê ye pêşîya hevoka normal tê û lewma ne hêmaneke wê ye, tenê pozisyona Çyê di hevokê de dîyar dike: Ji ber ku kilitîk ê, ew nikare hevok an jî raveka serî bigire, rewşa ewil ya mimkun li valahîya binyadî (slot) dikare piştî hêmana ewil bê bikaranîn.

Em niha di pozîsyonekê de ne ku hewl didin senteza geşedana dîrokî ku divê ji zaravayên cuda derketibin çê bikin. Di gruba bakurî de, înovasyona herî girîng wendabûna cînavên kilitîk in (MacKenzie, 1961, 222) û bi wan re wendabûna cînavan jî heye. Di nav hemû zaravayên Kurdî de, mirov dikare yên ku di navbera Grûba Bakurî û Silêmanîyeyê de dimînin ji aliyekî cîyekî navberî ji aliyê din jî cîyekî konserfatîf bifikire. Lewma, tekane geşedana girîng di Mukrî de dixuyê ku ev jî binyada ergatîvîya besit ya borîya gerguhêz bi binyada tematîkî hatiye nîşankirin (digel hêj ji ergatîvî ye) bi awayekî tematîkî ya agenta mînaqêşê re hatiye guhartin. Li Silêmanîyeyê ev pêvajoya cî guhertinê hate asta qedandinê, ji ber ku ev ji hemû binyadên nenîşankirî ya resen kêm e û bikaranîna agentê kiriyê mecbûrî da ku binyada duyemîn ya ewil nîşan dike. Binyada besit ya wendabûna tevahî bi kêmasîya kopîya ronomînal ya agentê di eslê xwe de ji bo bûna cînava kilitîk lê ne ji bo lêkerê wekî cîyê ahengê di dema borîya gerguhêz de nîqaşekê derdixe. Ji ber wendabûna rewşê, wekî refleksek bendewarîyê ya binyada nenîşankirî li Silêmanîyeyê dê bibûya rêza du ravekên navdêrî bê nîşankirina rewşê û lêkerê bê şexs-û-hejmarê. Ji bo mirov van encaman muhakeme bike, ev binyad ji bo binyadek bicî baş naxuye û kin û kurmancî ev form nema. Ji bilî wendabûna binyada nenîşankirî ya borîya gerguhêz û rewşên wekî kategoriya morfolojîk, înovasyona herî girîng ku li Silêmanîyeyê wenda bûye binyada ergatîvîyê ye¹⁴. Wekî ku me

13 Ji bo vegera vê şîroveyê, Benveniste (1952) Cardona bibînin (1970)

14 N.J. Sims-Williams dibêje ku wendabûna ergatîvîyê di Kurdî de mihtemel e ku girêdayî

dît, ev ji ber wendabûna qedînên 'ergatîvîyê' di dema borîya gerguhêz de ye. Ev jî dibe sedema pêvçîhandina agent û kirdeya ruxsarî. Ji bo ku Silêmanîye di heman demê de xwedîyê mîqdareke baş ya morfolojîya lêkerê di rewşa ewil de ku ev jî hêj jî ergatîvî ye, ji nû ve çêbûna asta sintektî bû sedema têkiliyeke pir kompleks di navbera morfolojî û sentaksê de.

Di dawîyê de, naskirina kirdeya locikî bi agentê re divê di heman demê de jî şîrovekirineke nû ya cînavan, di binyadên wek hevokên (16'b), (18'b) û (20'b)yê de, wek nîşankerên şexs-û-hejmarê yên koma Byê berpîrsiyar be. Lewma, digel vê rastîyê ku ev herf, bi awayekî dîrokî qedînên lêkera ahenga ergatîvîteyê nîşan dikin jî, şîroveya endamên koma Cyê wekî kopîyên mecbûrî yên agentê divê bi endamên koma Byê re statuya kirdeya locikî wenda bike, loma tekane rola ku dilîze ew e ku objeyê temsîl dike û ev jî hem lojîkî hem jî ruxsarî ye. Wek encam, qedînên lêkerî yên kevin (qet nebe di vê binyadê de) bûne cînavk, herweha pozîsyona xwe ya bi şêweya qertafên lêkeran parastine, lewma jî valahîya di navbera forma morfolojîk û fonksiyona sintektîk de zêde bûye.

Referans

- Allen, W. S. 1950-1. 'A study in the analysis of Hindi sentence-structure', *Acta Linguistica*, vi, 68-86.
- Allen, W. S. 1964. 'Transitivity and possession', *Language*, XL, 337-43.
- Anderson, S. R. 1976. 'On the notion of subject in ergative languages' in C. N. Li (ed.), *Subject and topic*. New York: Academic Press, 1-23.
- Bedir Khan, Emir Djeladet and Lescot, R. 1970. *Grammaire kurde (dialecte kurmandji)* (Librairie d'Amérique et d'Orient). Paris: Adrien Maisonneuve.
- Benveniste, E. 1952. 'La construction passive du parfait transitif', *BSLP XLVII* 52-62.
- Blau, Joyce. 1975. *Le kurde de 'Amadiya et de Djabal Sindjar*. Paris: Librairie C. Klincksieck.
- Cardona G. 1970. 'The Indo-Iranian construction mana (mama) krtamn' *Language XLVI*, 1-12.
- Comrie, B. 1976. *Ergativity*. Typescript.
- Edmonds, C. J. 1955. 'Prepositions and personal affixes in southern Kurdish', *BSOAS*, xvII, 3, 490-502.
- Henning, W. 1933. 'Das Verbum des Mittelpersischen der Turfanfragmente', *ZII*, ix, 158-253.
- Lehmann, W. P. 1976. 'From topic to subject in Indo-European' in C. N. Li (ed.), *Subject*

girêdana wendabûna sîstema du-rewşan (two-case system) e. Ez deyndarê wî me ji bo vê şîroveyê û yên din, ji bilî ku bala min kişandiye li ser gotarên Comrie û Tegeyî.

- and topic. New York: Academic Press, 445-6.
- MacKenzie, D. N. 1961. *Kurdish dialect studies*, I. London: Oxford University Press.
- Mann, O. 1906-9. *Die Mundart der Mukri-Kurden*. Berlin: Georg Reimer.
- Morgenstierne, G. 1958. 'Neu-iranische Sprachen' in *Handbuch der Orientalistik*, 1. Abt., Band IV, 1. Abschnitt. Leiden: E. J. Brill, 155-221.
- Schmidt, K. H. 1963. 'Zum Agens beim Passiv', *IF*, LXVIII, 1-12.
- Schmidt, K. H. 1973. 'Transitiv und Intransitiv' in G. Redard (ed.), *Indogermanische und allgemeine Sprachwissenschaft: Akten der IV. Fachtagung der Indogermanischen Gesellschaft*. Wiesbaden: Dr. Ludwig Reichert Verlag, 107-24.
- Schmidt, K. H. 1977. 'Probleme der Ergativkonstruktion', *Mitnchner Studien zur Sprachwissenschaft*, xxxvi, 97-116.
- Tegey, H. 1978. 'Ergativity in Pashto', *Pashto Quarterly*, I, 3, 3-88.
- Wagner, H. 1978. 'The typological background of the ergative construction', *Proceedings of the Royal Irish Academy*, LXXVIII, C, 3, 37-74. 14